https://anfturkce.com/guncel/dr-isik-akademi-devletin-golgesinde-156671

Dr. Işık: Akademi devletin gölgesinde

Dr. Ayhan Işık, Türkiye'deki akademinin bilimsel bilgi üretmek, savaşın neden ve sonuçlarını anlamak yerine devletin gölgesine sığınarak, hakkaniyetli bilimsel bilgi üretiminin önüne geçtiğini söyledi.

Türk devletinin cenazelere ve mezarlıklara yönelik saldırılarının tarihsel arka planını, hafıza ile ilişkisini ve akademinin bu konudaki pozisyonunu değerlendiren Rotterdam Erasmus Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden (ISS) Dr. Ayhan Işık, uzun yıllar Kürtlerin inkar edildiği bir ülkede, akademinin rolünün çoğunlukla devletin bu siyasetini meşrulaştırıcı yalan bilgi üretmekle sınırlı kaldığını, ancak son dönemlerde bu kırıldıysa da bazı konuların Türkiye akademisinde hala tabu olarak kalmaya devam ettiğini söyledi.

Kürdistan ve Türkiye'de cumhuriyet döneminden öncesi dahil olmak üzere, günümüzde de cenaze ve mezarlıklara yönelik saldırılar devam ediyor. Ölünün hatırasına saygının ulusal ve uluslararası sözleşmeler ile teminat altına alınmasını hiçe sayan Türk devleti, söz konusu Kürtler, Ermeniler, Aleviler daha açık bir ifadeyle Türk-İslam kimliğinin ve ideolojisinin dışında kalan topluluklar olunca her türlü saldırıyı ve zulmü uygulamakta hiçbir beis görmüyor. Modern Türk tarihi, ölülere yapılan işkence ve saldırılara ilişkin örneklerle doludur. 1915 Ermeni Soykırımı, Şeyh Said'in cenazesinin kaybedilmesi, 1937-38 Dersim Soykırımı, 1990'lı yıllarda zorla kaçırılıp asit kuyularına atılan ve kaybedilenler, geçmişten sadece birkaç örnektir. Yine Hacı Lokman Birlik, Ekin Wan, Agit İpek, Mahsum Gürkan, Cizre bodrumlarında yakılarak katledilen Kürt gençleri ve daha niceleri ise yakın tarihimizden verebileceğimiz örneklerdir. Bu konu gündeme geldiğinde, özellikle hukuk felsefesi, sosyoloji ve tarih bilimlerin temsilcileri veya yorumlayıcıları tüm bu saldırıları esasında 'hafızaya yönelik saldırılar' olarak değerlendirir. Rotterdam Erasmus Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Dr. Ayhan Işık, ölülere yapılan eziyet ve işkencelerin tarihsel arka planını, hafıza ile bağlantısını ve akademinin bu konuyu nasıl ele aldığına dair sorularımıza yanıt verdi.

Cenaze ve mezarlıklara saldırıların toplumların geçmişini ve hafızasını hedeflediği düşünüldüğünde neden bu yola başvuruluyor?

Hafıza, bir toplumun geçmişi ile kurduğu ilişki, geçmişi 'an'a ve geleceğe bağlayan köprü rolündedir. Dolayısıyla hakim bir güç, bir devlet otoritesi, homojen bir kimlik inşa etmeye çalışan bir ulus devlet, oluşturmak istediği kimliğin dışında kalan tüm kimliklere (etnik, sınıfsal, dinsel, cinsel vb olabilir) saldırdığında, öncelikle o grubun hafızasını ve hafızanın somutlaşmış ve kutsal kabul edilmiş hali olan mekanlarını hedefler. Buna ölüler ve hedeflenen

grubun mezarlıkları da dahildir. Çünkü iktidardaki gücün amacı, hafızada bir kopukluk yaratmak, geleceğe taşmasını engellemektir. Mezarlıklar ise en belirgin ve hafızanın görünür olduğu mekanlardan biridir. Dolayısıyla hem mezarlıklara karşı saldırılar, hem de saldırılan grubun üyelerinin mezarsız bırakılması ile hafızanın sürekliliği kesintiye uğratılmak istenmektedir. Hakim gücün amacı bu saldırıları birkaç kuşak devam ettirerek, o toplumun tarihinde ve kültüründe bir kopukluk yaratmak ve zaman içinde unutturarak silmektir.

Buna karşı hafızayı taze tutmak veya yerine koymak nasıl olabilir?

İktidardaki elitlerin bu amaçlarına karşı hem var olan hafıza mekanlarının muhafaza edilmesi hem de yeni hafıza mekanlarının (müzeler vb gibi) oluşturularak, iktidarın hedefindeki özellikle genç kuşakları bu hafıza mekanları ile buluşturmak oldukça önemlidir.

Kürtlerin, Ermenilerin, Rumların, Alevilerin ve diğer Türk-Müslüman olmayan kesimlerin ölüleri, Türk devleti nazarında her türlü zalimliğin yapılmasının uygun görüldüğü ölüler olarak değerlendiriliyor. Bu kültürün/geleneğin Türklük veya Müslümanlık ile nasıl bir ilişkisi olduğunu düşünüyorsunuz?

Türk-Müslüman olmayan grupların mezarlıklarına saldırılar, soruda da belirtilen Türk ve Müslüman bir kimlikle inşa edilen Türk ulus devletinin kökenindeki oluşum kodlarında gizlidir.

Osmanlı'da Müslümanlık hakim millet olarak kabul edilmişti ve bunun dışındaki diğer kimliklerle eşitliği hiçbir koşulda kabul etmeyen bir anlayışa sahipti. Osmanlı'nın modernleşmesi döneminde Müslüman olmayan toplumlara Batılı devletlerin zorlaması ile tanınan haklar, Müslüman nüfus tarafından kabul edilmedi ve eşitlik fikri hiçbir zaman benimsenmedi.

Buna Türklüğün eklenmesi ile oluşan ulus devlet ise ötekine duyulan korkuyla, diğer kimliklerin bertaraf edilmesi anlayışıyla, eşit olmayan bir vatandaşlık düşüncesiyle inşa edildi. Çünkü kültürel ve tarihsel anlamda Türk ulus devletinin üzerine inşa edildiği Anadolu ve Kürdistan coğrafyaları çok kimlikli ve dinli mekanlardı ve homojen bir Türk ulus devletinin oluşmasına uygun topraklar değildi. Osmanlı ve Türk devlet elitleri bu uygunsuzluğu 'düzeltmek' için soykırımlar, pogromlar da dahil bir ucunda fiziki şiddet diğer ucunda sembolik şiddet ve asimilasyonun olduğu çok yönlü bir homojenleştirme siyaseti izledi.

Peki bu siyaset nasıl yürütüldü?

Bu siyaset her alanda yürütüldü. Mezarlıklara saldırılar da bu ulus devlet inşa sürecinin bir parçasıydı, çünkü 'ötekilerin' hafıza mekanlarının yok edilmesi, onları birkaç kuşak sonra

yaşadıkları topraklara yabancılaştıracaktı, daha açık bir ifadeyle tarihsizleştirecekti. Türk devlet elitlerinin, kimi devletli akademisyenler eliyle binlerce yıl öncesinden Türk kültürüne dair mezar taşları bulduk diye sık sık haber yapmalarının sebebi de bundandır. Mezar taşı ya da mezarlık, bir toplumun tarihsel geçmişinin, o topraklardaki varlığının da sembolüdür. Türk devlet elitleri kendi varlıklarını bu topraklarda mezar taşları arayarak meşrulaştırmak isterken, bu toprakların kadim halklarının mezarlıklarını yok ederek bir nevi tarihlerini ve hafızalarını da silmiş olmaktadır. Daha açık bir ifadeyle mezarlıklara saldırı, Türk-Müslüman olmayan toplumların hem geçmişlerini hem de geleceklerini hedeflemektedir. Tarihsel aktarımı ve sürekliliği kesintiye uğratmaktadır. Bunun ideolojik zemini ise Türk ulus devletinin üzerine inşa edildiği Türk-Müslüman bir toplum oluşturma düşüncesidir.

Cenazeleri saldırılara maruz kalan kişiler PKK'li veya Kürt olunca akademik çalışmalara konu edilmedikleri bile oluyor. Tarihsel bir arka planı da olan ölülere saldırıları, akademi neden daha pratik, cesur ve sonuç alıcı ele alıp tartışamıyor?

Türkiye'de akademi resmi ideolojinin dışına pek çıkamıyor. Devletin tabuları doğal olarak akademiye de sirayet ediyor. Son yıllarda, özellikle 2000 sonrası bunun kırılmasına yönelik kimi çabalar olsa da 2016'daki Barış Bildirisi sonrası Türkiye'de barışın yanında daha özgür bir üniversite isteyen ve bunun için mücadele eden akademisyenler tasfiye edildi, hapsedildi, görevlerinden uzaklaştırıldı, korkutuldu veya sürgüne zorlandı. Uzun yıllar Kürtlerin inkar edildiği bir devlette, bir ülkede, akademinin rolü çoğunlukla devletin bu siyasetini meşrulaştırıcı yalan bilgi üretmekle sınırlıydı. Son dönemlerde bu kırıldıysa da bazı konular Türkiye akademisinde hala tabu olarak kalmaya devam ediyor. Bu tabulardan biri PKK üzerine devletin siyasi ve kriminalize edici söyleminin dışında, bilimsel kriterlere uygun çalışmalar yapmak da var. Hem devletin hem de geniş bir toplumsal kesimin çok ağır düşmanlaştırıcı bir dili varken, bir öğrencinin bu konuda tez yazması, bir akademisyenin araştırma yapması ya da böylesi çalışmalara cesaret edebilmesi oldukça zor. 40 yılı aşan, her iki taraftan on binlerce kişinin yaşamını yitirdiği bir savaşın bile sebeplerinden sonuçlarına kadar yeterince yazılıp araştırılmadığı, var olan çalışmaların çoğunun ise devletin güvenlik perspektifinden ele alındığı bir akademide, bilimsel özgürlükten, ifade özgürlüğünden bahsetmek oldukça zor. Dolayısıyla savaşa, hayatı her yönüyle etkileyen çatışmalara dair radikal bir reddiye varken, ölü bedenler ve mezarlıklar da bundan nasibini alıyor.

Akademiye de sirayet eden bu genel algıyı neye bağlıyorsunuz?

Hakim devletli toplumun dışındaki toplumsal grubun üyesinin ya da bir PKK gerillasının cenazesine, bir Kürt siyasetçisinin annesinin, yani bir Kürt'ün mezarına yönelik saldırıların akademik bir mecrada çalışılması, bu topraklarda hakim kültürden olmayanların mezarsız bırakılmalarının bilimsel bir çalışmaya konu edilmesi, maalesef pek mümkün olmuyor.

Üniversitelerde bu konuların çalışılması, analizlerin yapılması, tezlerin üretilmesi, daha da önemlisi bu gayri insani durum karşısında hakikatlerin yazılması gerekirken bundan uzak duruluyor. Çok az sayıda tez ya da araştırma yapılabiliyor. Yapılan bu çalışmalar da ifade özgürlüğünün olmayışından kaynaklı yeterince gündeme gelmiyor, tartışılmıyor. Dolayısıyla ortaya çıkan durum, bilimsel bilgi üretmek, savaşın neden ve sonuçlarını anlamak değil, devletin gölgesine sığınarak, hakkaniyetli bilimsel bilgi üretiminin önüne geçmektir.

ANF: Ali Koçer